

A „láthatatlan válság” kommunikálása – Az aszálykockázat médiamegjelenítései és perceptuális akadályai Magyarországon

Kovács Ágnes¹, Kriskó Edina²

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Víz tudományi Kar Víz- és Környezetpolitikai Tanszék, 1089 Ludovika Campus, Tóparti Épület 105. (1089 Budapest Diószegei Sámuel utca 25.) (e-mail: kovacs.agnes@uni-nke.hu)

² Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Társadalmi Kommunikáció Tanszék Ludovika Campus, Oktatási Központ, 340. (1083 Budapest, Üllői út 82.) (e-mail: krisko.edina@uni-nke.hu)

DOI:10.59258/hk.23156

Kivonat

A kutatás azt vizsgálja, hogyan jelenik meg az aszálykockázat és a vízhiány a magyar digitális médiában, különös tekintettel a szövegminizatokra, a pszichológiai és értelmezési akadályokra, valamint a vizuális elemek szerepére. Hosszú távú célja egy olyan differenciált kommunikációs keretrendszer kidolgozása, amely támogatja az együttműködést az aszálymegelőzésben és -kezelésben, különösen a Duna vízgyűjtőjén. A tanulmány kvalitatív médiatartalom-elemzésre épül, mesterséges intelligenciával támogatott eszközökkel. A vizsgálat a 2024 szeptembere és 2025 szeptembere között megjelent online hírekre, közösségi médiatartalmakra és kormányzati kommunikációra terjed ki, különös tekintettel a narratívákra, a célcsoport-megszólításra és a vizuális elemek üzenetbefogadásra gyakorolt hatására. Az előzetes eredmények szerint a vízválságról szóló kommunikáció gyakran félelmet kelt, ami gyengíti a társadalmi reakciót. A bizalomépítés és a kockázattudatosság erősítése kulcsfontosságú lenne, ugyanakkor a narratívákban továbbra is a veszteségorientált, technokrata nyelvezet dominál, miközben az érzelmileg ható történetmesélés és a helyi vizuális elemek háttérbe szorulnak. Az aszálykommunikáció akkor hatékony, ha tudományosan megalapozott, ugyanakkor kulturálisan és nyelviileg is hozzáférhető. A pszichológiai szempontokat és a célcsoportokra szabott vizuális–szöveges üzenetalkotást középpontba állító megközelítés erősíti a társadalmi rezilienciát és az alkalmazkodóképességet.

Kulcsszavak

Aszálykockázat, médiakommunikáció, perceptuális akadályok, vizuális narratívák, társadalmi reziliencia.

Communicating the Invisible: Media Representations and Perceptual Barriers of Drought Risk in Hungary

Abstract

The research examines how drought risk and water scarcity are represented in the Hungarian digital media space, with particular attention to textual patterns, psychological and interpretative barriers, and the role of visual elements. Its long-term goal is to develop a differentiated communication framework that supports cooperation in drought prevention and management, especially within the Danube River Basin. The study is based on qualitative media content analysis supported by artificial intelligence tools. It covers online news articles, social media content, and governmental communication published between September 2024 and September 2025, with particular focus on narrative structures, modes of audience addressing, and the impact of visual elements on text comprehension. Preliminary findings suggest that communication about the water crisis often generates fear, which weakens societal response. Strengthening trust and risk awareness would be essential; however, loss-oriented, technocratic language continues to dominate the narratives, while emotionally resonant storytelling and locally grounded visual elements remain underrepresented. Drought communication is effective when it is scientifically grounded while also being culturally and linguistically accessible. An approach that integrates psychological considerations and tailors visual and textual messages to specific target groups can strengthen societal resilience and adaptive capacity.

Keywords

Risk communication, digital media communication, cognitive barriers, visual framing, societal resilience.

BEVEZETÉS

Az aszály az antropogén hatások által gerjesztett klímaváltozás egyik legszignifikánsabb, ugyanakkor legnehezebben érzékelhető következménye. A vízhiány kialakulása, és a csökkenő vízbiztonság sem látványos, hanem lassú, fokozatos folyamat: társadalmi, gazdasági és ökológiai hatásai gyakran csak késleltetve válnak nyilvánvalóvá (*Berman és társai 2024*). Míg más típusú vízkriszisek (árvizek, villámárvizek) és egyéb természeti katasztrófák tipikusan drámai, figyelemfelkeltő módon jelentkeznek, az aszály

vizuális intenzitása csekély. Ez a kettős sajátosság – a lassú kibontakozás és a nehézkes ábrázolás – az aszályt az egyik legnehezebben kommunikálható környezeti kockázattá teszi, miközben a jelenség valójában nem pusztán természeti folyamat, hanem komplex társadalmi kihívás, amely a kormányzás, az intézményi bizalom, a társadalmi részvétel és a kommunikáció minőségét is próbára teszi (*Wilhite 2000*).

A víz nem ismer határokat, így a vízválságokra sem igazán adhatók adekvát megoldások államhatárokon belül.

A hidrológiai ciklus gyorsulásával a szélsőséges természeti jelenségek száma megnő, az ENSZ globális katasztrófa-kockázati adatai alapján az elmúlt évtizedben a természeti eredetű katasztrófák kilenczede vízzel kapcsolatos veszélyekhez (árvizek, aszályok) kötődik (UNDRR 2021). Az elmúlt négy évtizedben az aszály valószínűleg több embert érintett világszerte, mint bármely más természeti katasztrófa, és a szélsőséges időjárási halálesetek mintegy 60%-áért tehető felelőssé, miközben a természeti katasztrófáknak csak 15%-át teszi ki (Berman és társai 2024). Ezen adatok is világosan mutatják a vízgazdálkodás és vízkockázat-kommunikáció központi szerepét a 21. század természeti veszélyeinek kezelésében. A probléma súlya és kiterjedtsége elodázhatatlanná teszi a vízzel kapcsolatos oktatási és tudásközvetítő rendszerek újragondolását, valamint azt, hogy a vízgazdálkodás és a vízpolitika fősodrába beépüljenek a társadalomtudományi és politikatudományi megközelítések is. A szakma ma már a több tudományágat átfogó, széles tudományos közösség bevonásával megvalósuló döntéshozatal és kockázatkezelés mellett érvel (Donovan és társai 2019). A bolygó túlnépesedéséből és a felmelegedés tényéből fakadó – a közeljövőben vélhetőleg egyre inkább eszkalálódó – globális vízválság (UN-Water 2018, UN Water 2024) kulcsa nem a víz abszolút mennyisége, hanem annak térbeli-időbeli eloszlása, kezelése, felhasználása és társadalmi értelmezése. Századunk vízkihívásainak legnagyobb tétje, hogy sikerül-e az emberek gondolati és cselekvési mintázatát felülírni egy olyan szemlélettel, ahol a víz nem csupán krízishelyzetekben felbukkanó problémává, hanem mindennapi döntéseink, közpolitikai vitáink és társadalmi együttműködéseink központi elemévé válik. Ennek megértéséhez és elősegítéséhez elengedhetetlen a kommunikáció, a kockázatészlelés, a vizualizáció és a részvétel elméleti és gyakorlati vizsgálata.

Jelen tanulmány az aszálykockázat kommunikációját az európai és nemzetközi részvételi és tájékoztatási normák keretében értelmezi, különös tekintettel a vízkormányzáshoz kapcsolódó átláthatósági és nyilvános tájékoztatási elvárásokra. A vizsgálat célja annak feltárása, hogy az intézményi kockázatkommunikáció milyen narratív, nyelvi és vizuális mintázatok mentén jeleníti meg az aszálykockázatot, és ezek miként befolyásolják a társadalmi kockázatterzékelést és az együttműködési hajlandóságot.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Aszály mint kommunikációs és perceptuális kihívás

Az aszályról szóló vízkockázati kommunikáció tudományos vizsgálata interdiszciplináris metszéspontban helyezkedik el: a környezettudományok, a kockázatkutatás, a kommunikációtudomány, valamint a közpolitika- és kormányzástudomány eredményeire egyaránt támaszkodik. A nemzetközi szakirodalomban az aszályt hagyományosan elsősorban hidrológiai és agrárgazdasági problémaként értelmezték (Wilhite 2000), azonban az elmúlt két évtizedben egyre hangsúlyosabbá vált az aszály komplex társadalmi kockázati folyamatként való szemlélete (Ahady és társai 2025, Hagenlocher és társai 2023), amelynek megértése és kezelése kommunikációs dimenzió nélkül nem lehetséges.

A nemzetközi kockázatkutatás az aszályt a lassan kialakuló katasztrófa (slow-onset disaster) kategóriájába sorolja (Ahady és társai 2025), tehát fokozatosan kibontakozó, nem hirtelen jelentkező csapásként tartja számon. Ez a jellegzettség alapvetően különbözteti meg az árvizektől vagy viharoktól, és jelentősen megnehezíti a politikai napirendre kerülését. Ez a tulajdonképpeni rejtett jelleg és a fokozatos kibontakozás (eszkalálódás) az, amely nagy mértékben leszűkíti a lakosság általi percepciói lehetőségeket.

Az ENSZ Katasztrófa-kockázat-csökkentési Hivatalának (UNDRR – United Nations Office for Disaster Risk Reduction) elemzései ezzel összhangban megerősítik, hogy a vízzel kapcsolatos kockázatok – különösen az aszály – esetében a társadalmi reakciók gyakran késleltettek. A megkészttség két okból ered: egyrészt a veszély nem drámaian közelít, másrészt nem lehet hozzákapcsolni egyetlen már megélt, jól körülhatárolható, keretezhető eseményhez sem (UNDRR 2021). Hétköznapi értelemben ez azt jelenti, hogy nincs meg róla az a mentális kép, hogy megtörténik, lezajlik. Ebből fakadóan nincs mentális referenciapontja a társadalmi emlékezetben. Az UNDRR éppen ezért tudományos és szélesebb társadalmi szemléletváltást is szorgalmaz, amely az aszályt rendszerszintű kockázatként kezeli, és rámutat arra, hogy az aszálykárokhöz kapcsolódó társadalmi sebezhetőség kiterjedt, és az intézményi hiányosságok mellett kommunikációs kudarcokkal is összefügg (UNDRR 2021).

Ez váltást jelent a kockázati kommunikáció fókuszában is: a krízisre adott válaszok helyett sokkal inkább a prevenció, a minél gyorsabb adaptáció és a reziliencia növelése az elsődleges prioritás (Coombs 2015). Ezért a kommunikációs stratégiákban kiemelt figyelmet kell szentelni a tudásépítésre, a tudatosság fokozására, az előrelátás és a megelőző narratívák kialakítására. Nem véletlen, hogy mintegy tíz éve vízügyi területen is az aszályveszély-monitorozás és az eseményalapú korai figyelmeztető rendszerek kiépítése mellett érvelnek a szakemberek (Hagenlocher és társai 2023). Az előrelátásnak azután kommunikációs téren is meg kell valósulnia, ami a vízkihívások szöveg szintű megjelenését, víznarratívák életre hívását vonja maga után, még a bekövetkező károk előtt.

A kockázatkommunikáció mint elvárásokkal terhelt gyakorlat

A kockázatkommunikációval foglalkozó tudományos megközelítések jelentős része a szociálpszichológia és a kvantitatív társadalomtudományok eredményeire épül (Donovan és társai 2019). Ez lehetővé teszi bizonyos attitűdök és kockázatészlelési mintázatok mérését, ugyanakkor nem képes megragadni a kockázattertelmezések mélyebb magyarázatait, nem kezeli kellő érzékenységgel a kulturális sokféleséget vagy a politikai és intézményi kontextust (Pidgeon és társai 2003, Slovic 2016). Ezek releváns jelentésképző faktorok.

Mégis a kvantitatív vizsgálatok alapján tudjuk, hogy a kockázati üzenetek hatékonyságát befolyásolja, többek között, az információ formátuma, a célközönség demográfiai jellemzői, valamint a kommunikáció kezdeményezőiről alkotott előfeltevések és szakmai kompetenciájuk megítélése (Slovic 2000, Eiser és társai 2012, Slovic 2016).

A kockázatkommunikáció egyik meghatározó kvalitatív irányzata az ún. „mentális modellek” megközelítése (*Morgan és társai 2002*), amely interjúkra és részvételi kutatási módszerekre támaszkodva vizsgálja, hogy az emberek miként alkotnak belső értelmezési térképeket a kockázatokról. E szemlélet szerint a kockázatkommunikáció célja ezen mentális modellek „javítása”. A megközelítést ugyanakkor több kritika is érte, mivel implicit módon azt feltételezi, hogy a szakértői kockázatértelmezések szűkszerűen pontosabbak a laikus nézőpontoknál, és hogy létezik egy „helyes” kockázatfelfogás. Ezzel szemben más kutatások arra mutatnak rá, hogy még magas szintű kockázatesztelés esetén sem garantált a cselekvés, és hogy a társadalmi, kulturális és politikai kontextus gyakran fontosabb tényező, mint az információ pontossága önmagában (*Gaillard 2008, Lindell 2013*).

E kritikai megfontolások nyomán a katasztrófakutatás és a kockázatkommunikáció egyre inkább olyan transzdiszciplináris és deliberatív megközelítések felé mozdul el, amelyek a kommunikációt részvételen és kölcsönös értelmezésen alapuló folyamatként értelmezik. Ebben a keretben a kockázatkommunikáció nem pusztán üzenetek továbbítását jelenti egy lineáris kommunikációs folyamatban, hanem a kockázattal kapcsolatos tudás társadalmi előállítását, értelmezését és újratárgyalását is magában foglalja.

E folyamatjellegű megközelítések különösen relevánsak az aszály esetében, ahol a kockázat nem drámai eseményként, hanem fokozatosan kibontakozó fenyegetésként jelenik meg. Az ilyen típusú kockázatok megértéséhez és kommunikációjához ezért olyan elméleti keretekre van szükség, amelyek nem egyszeri döntésekben, hanem folyamatként értelmezett alkalmazkodási pályákban gondolkodnak. E szemlélethez illeszkedik a transtheoretikai modell (*Transtheoretical Model, TTM*), amelyet *Prochaska és társai (1994)* eredetileg az egészségmagatartások változásának leírására dolgoztak ki, és amelyet későbbi kutatások sikeresen alkalmaztak környezeti kockázatokhoz kapcsolódó döntési folyamatok vizsgálatára is (*Pearce és társai 2013*).

A TTM a változást nem egyszeri aktusként, hanem egymást követő, pszichológiailag elkülönülő szakaszok sorozataként értelmezi. Ezek a szakaszok – az előzetes megfontolás, a megfontolás, a felkészülés, a cselekvés, a fenntartás és a befejezés – azt írják le, hogy az egyének miként jutnak el a fenyegetés felismerésétől a tartós viselkedésváltozásig. Környezeti fenyegetések, így az aszály esetében is, azonban jellemzően nem a teljes modell, hanem elsősorban az első három–négy szakasz bír elemző erővel.

Ennek oka, hogy az aszály nem egy „megszüntethető” probléma, hanem tartós, visszatérő és strukturális kockázat, amelyhez nem végállapotként értelmezett megoldások, hanem folyamatos alkalmazkodási stratégiák kapcsolódnak. A fenntartás és a befejezés szakaszai – amelyek a modell eredeti kontextusában például a dohányzás végleges abbahagyására vonatkoznak – ezért csak korlátozottan értelmezhetők a környezeti kockázatok esetében. Az aszálykommunikáció szempontjából sokkal relevánsabb annak vizsgálata, hogy az egyének és közösségek milyen feltételek mellett

lépnek át az észlelés hiányából a probléma felismerésébe, majd a cselekvési szándék kialakulásába.

Ebben az értelemben a TTM nem viselkedés-előíró modellként, hanem percepció és kommunikációs diagnosztikai eszközként használható. Segítségével értelmezhetővé válik, hogy a kockázatkommunikáció miért nem vezet automatikusan cselekvéshez, és hogy az intézményi üzenetek milyen módon rekedhetnek meg az előzetes megfontolás vagy a megfontolás szintjén. A modell alkalmazása így hozzájárul annak megértéséhez, hogy az aszály „láthatatlansága” nem csupán információhiányt, hanem pszichológiai és értelmezési elakadást jelent, amelyet a kommunikáció csak célzott, szakaszérzékeny megközelítésekkel képes oldani.

A kockázatkommunikáció társadalmi hatásainak értelmezéséhez azonban ugyancsak fontos elméleti kiindulópontot kínál egy korábbi, *Kasperson és társai (1988)* által kidolgozott majd felülvizsgált (2022) elméleti keret, „a kockázatok társadalmi felerősítésének keretrendszere” (*Social Amplification of Risk Framework, SARF*). A keretrendszer alapfeltevése szerint a kockázatok nem változatlan formában jutnak el a társadalmi nyilvánosságba, hanem a kommunikációs és intézményi közvetítő folyamatok során felerősödhetnek vagy éppen elhalványulhatnak. A kockázat társadalmi jelentése így nem kizárólag a fizikai veszély mértékéből fakad, hanem abból is, hogy milyen narratív, szervezeti és médiakeretek között válik értelmezhetővé (*Kasperson és társai 1988*).

A SARF különösen releváns a lassan kibontakozó, vizuálisan nehezen megragadható kockázatok – így az aszály – esetében, ahol a kommunikáció gyakran nem a fenyegetés túlzott dramatizálásához, hanem annak társadalmi „lecsillapodásához” vezet. A kockázat elhalványulása nem a veszély hiányát, hanem a kommunikációs észlelési láncok működését tükrözi, amelyekben az intézményi megszólalások, a médiaközvetítés és a közönség értelmezési sémái egyaránt szerepet játszanak.

A keretrendszer további fontos felismerése, hogy a kockázatkommunikáció nem csupán a kockázat megértését befolyásolja, hanem másodlagos társadalmi hatásokat is létrehoz, például az intézményekbe vetett bizalom alakulását, a cselekvési hajlandóságot vagy a felelősség kérdésének társadalmi értelmezését. Ebben az értelemben a kockázatkommunikáció nem semleges közvetítő tevékenység, hanem olyan elvárásokkal terhelt társadalmi és kormányzási gyakorlat, amely aktívan formálja a kockázatokhoz való kollektív viszonyt (*Kasperson és társai 1988*).

Ennek következtében a hatékony aszályra és/vagy vízszegénységre vonatkoztatott vízkockázati kommunikáció nem csupán információátadásként értelmezendő, hanem olyan komplex bizalomépítési folyamatként, amelynek célja a kockázatok érthetővé tétele, a pszichológiai gátak oldása, valamint az egyének és közösségek bevonása a proaktív alkalmazkodásba és válságkezelésbe.

Annál is inkább így van ez, mivel a kognitív szint mellett legalább ilyen fontos a kockázatokhoz és fenyegetésekhez való érzelmi viszonyulás. A kockázatesztelés érzelmi dimenzióját hangsúlyozza *Finucane és társai (2000)*

affektív heurisztika (affect heuristic) modellje, amely szerint az emberek kockázatokkal és hasznokkal kapcsolatos ítéleteit nem elsősorban racionális mérlegelés, hanem egy gyors, globális érzelmi benyomás alakítja. E megközelítés szerint a pozitív affektus alacsonyabb észlelt kockázattal és magasabb észlelt haszonnal, míg a negatív affektus magasabb kockázattal és alacsonyabb haszonnal társul, függetlenül az objektív kockázati mutatóktól (*Finucane és társai 2000*). Az affektív vagy más néven érzelem-alapú heurisztika (affect heuristic) különösen releváns az aszály kapcsán, hiszen ekkor a fenyegetés nem kapcsolódik erős, azonnali érzelmi élményhez. Ráadásul a víz mindennapi használata és alapvető hasznossága gyakran pozitív affektív keretben jelenik meg, ami a kockázatok alulértékeléséhez vezethet még akkor is, ha a tudományos indikátorok súlyos vízhiányra utalnak. Ebben az értelemben az aszály „láthatatlansága” nem csupán információs, hanem érzelmi jellegű is.

A modell további tanulsága, hogy az érzelmi alapú kockázattértékelés különösen érzékeny a narratív és vizuális kommunikációs elemekre, miközben a statisztikai és technikai információk önmagukban korlátozott hatással bírnak. Ez megerősíti azt az állítást, hogy az aszályhoz kapcsolódó kockázatkommunikáció hatékonysága nem választható el az affektív keretektől, és hogy az intézményi kommunikáció elvárásai nemcsak a pontosságra, hanem az érzelmi érthetőségre is kiterjednek.

A vízkockázat kontextuális kerete

A klíma valóság

A felmelegedés hatására gyorsuló vízkörforgás Európában is átrendezte az elmúlt évek hidrológiai mintázatait: az elhúzódó száraz időszakok, a talajvízszintek csökkenése és a mezőgazdasági termelés sérülékenységének növekedése egyre világosabban jelzi, hogy az aszály nem lokális „anomália”, hanem rendszerszintű kockázat. A hidrológiai egység miatt az aszály, a vízhiány és az elsivatagosodási folyamatok több országban egyszerre jelennek meg, ezért határon átnyúló kihívásként értelmezendők. A Kárpát-medencén belül különösen intenzíven érintett térség a Duna–Tisza közti hátság, a Tisza-, valamint a Duna–Dráva részvízgyűjtő területe, melyek a vidékfejlesztési és alkalmazkodási viták egyik központi témája napjainkban.

Európa aszálynak való kitettsége magas, ugyanakkor a felkészültség és a válaszképesség tagállamonként erősen eltérő. A jelentések szerint például 2025 nyarán a legnagyobb károkat Ciprus, Görögország és Bulgária szenvedte el, ám Spanyolország, Portugália és Olaszország helyzete szintén aggasztó képet mutat (*Usman és társai 2025*). Regionális szinten azonban azt látjuk, hogy Közép- és Kelet-Európában legtöbbször továbbra is szűken vett agrárproblémaként értelmezik az aszályt, nem pedig átfogó társadalmi-ökológiai válságként (*Blauhut és társai 2022*).

Az együttes cselekvést tovább nehezíti, hogy mivel a Duna-medence közös vízgyűjtő rendszer (*ICPDR 2015*), amely kapcsolódás felszíni és felszín alatti víztestek szintjén is fennáll (*IGRAC 2022*), a vízügyi szakma és az EU-s jogi szabályozás vízgyűjtő léptékű alkalmazkodásban gondolkodik, az egyes országok fejlesztéspolitikája és kommunikációja nem. A gyakorlatok szétartóak, a koordináció gyakran gyenge. Ékes példája ennek, hogy bár a Víz

Keretirányelv (VKI) (*2000/60/EC 2000*) következetesen vízgyűjtő léptékben gondolkodik, ezért határokon átnyúló megközelítést alkalmaz, az olyan kezdeményezések, mint az EGTC/ETT-együtműködések (pl. Duna–Dráva–Száva Európai Területi Társulás) alacsony intenzitásúak és többnyire kihasználatlanok.

Egy 2023-as vizsgálat egyértelműen rámutat arra, hogy a CBC/EGTC programok kommunikációját gyenge stratégiai keretezés, információhiány, alacsony részvételi szint és transzparencia, valamint korlátozott láthatóság és legitimitás jellemzi (*Cernicova-Bucă és társai 2023*), amely több ponton is ellentmond a Európai Unió Víz Keretirányelve (*2000/60/EC 2000*) nyilvánosság-bevonási előírásainak (14. cikk), valamint az Aarhusi Egyezmény (*UNECE 1998*) információhoz jutási és részvételi kötelezettségeinek (4., 6., 7. cikk). A különbségek nem csupán szakpolitikai, hanem kommunikációs természetűek is: ahol az aszályt nem érzékelik rendszerszintű kockázatként, ott jellemzően a társadalmi tudatosság, az előzetes felkészülés és a korai beavatkozás elfogadottsága is alacsonyabb.

Mivel a víz és az aszály határokon átnyúló jelenségek, a fejlesztéspolitika sikeressége a megfelelő transznacionális kommunikáción, a vízgyűjtő-alapú szemléleten és a megerősített intézményi együttműködésen múlik. Jelen tanulmány is emellett érvel.

A vízkormányzás kérdései – avagy ki kommunikál(hat), ki köteles kommunikálni?

A tanulmány kiemelt figyelmet fordít arra a jogi és intézményi keretrendszerre, amely a vízgazdálkodási döntések esetében a kommunikációt nem opcionális kísérőelemmé, hanem a legitim és hatékony kormányzás alapvető elemévé teszi. Az Európai Unió Víz Keretirányelve (*2000/60/EC 2000*) a nyilvánosság bevonását és az időbeni, átlátható tájékoztatást a vízgyűjtőalapú tervezés és döntéshozatal integráns részévé emeli, míg az Aarhusi Egyezmény az információhoz jutás, a társadalmi részvétel és a jogorvoslat hármasszögében keresztül a környezeti döntések kommunikációs minimumait is normatív módon rögzíti (*2000/60/EC 2000, UNECE 1998*). E jogi keretek egyértelművé teszik, hogy a vízkockázati kommunikáció nem pusztán technikai vagy PR-feladat, hanem a demokratikus környezetirányítás, a közbizalom és a társadalmi reziliencia egyik kulcsfeltétele.

Jelen tanulmány az aszálykockázat kommunikációját az európai és nemzetközi részvételi és tájékoztatási normák (a fent említett keretirányelvek) keretében értelmezi, a magyar állami vízügyi kommunikáció központi szereplője, az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) közösségi média-tevékenységét vizsgálja. Az OVF jogszabályi feladatköréből fakadóan a vízkárelhárítással és vízkockázatokkal kapcsolatos teljes körű lakossági tájékoztatásért felelős középírányító szerv (*223/2014. (IX. 4.) Korm. rendelet 1. § (1) – (2)*), így kommunikációja nemcsak a közszolgálati információátadás, hanem a társadalmi kockázattérzékelés, felkészülés, szerepvállalás, alkalmazkodás kormányzási felelősségnek is fontos terepe. A kutatás arra fókuszál, hogy e kommunikáció milyen narratív, nyelvi és vizuális mintázatok mentén jeleníti meg az aszálykockázatot figyelembe véve azokat a szervezeti, fenntartói és kormányzási kereteket, amelyek a közintézmények nyilvános

megszólalásait és publikációs környezetét is alakítják. Ennek megfelelően a vizsgálat célja nem normatív minősítés, hanem a kommunikációs gyakorlatok leíró és értelmező bemutatása.

Digitális fordulat: platformlogika, részvétel és „creator”-kultúra

A 21. századi társadalmak működése egyre inkább kommunikációba ágyazott, miközben az információcsere technológiai háttere gyors ütemben átalakul. A digitális, hálózati logikán alapuló, globális és interaktív médiater mára alapvetően átjázolta a klasszikus, egyirányú kommunikáció kereteit. Ez az átalakulás egy időben zajlik az antropogén hatások által felerősített környezeti kihívások – így a klímaváltozás és a hidrológiai kockázatok – elmélyülésével, és jelentősen befolyásolja azok társadalmi észlelését, értelmezését és kezelését.

A Web 2.0 platformok (pl. Facebook, Instagram, TikTok, YouTube) elterjedésével megszűnt a szakértők és intézmények tartalomelőállítási monopóliuma, és a nyilvános diskurzus egyre inkább decentralizálttá vált (Boyd 2014). Ennek következtében a környezeti és vízügyi kommunikáció napjainkra túlmutat a szűk tudományos kereteken, és a digitális médiakörnyezet a klímakrízis kihívásaival együtt új kockázatokat, de egyben új kommunikációs lehetőségeket is teremt. A közösségi média klímakommunikációs vizsgálata és fejleményei (beleértve a generatív MI megjelenését is) már önálló szakirodalmi mezőként írhatók le (Schäfer és társai 2024).

A tömegkommunikációra jellemző azonnaliság és élményszerűség, valamint annak vizuális lehetőségei elősegítik az ökológiai kérdések érzékekre és érzelmekre ható, történetekké formálását, minek következményeképpen a környezeti problémákról szóló tartalmak kulturális és identitásformáló tényezőkké válhatnak. Így optimális esetben a megfelelő hatékonyságú információátadás könnyen adaptív cselekedetek formájában realizálódhat, és ökotudatos viselkedésformát idézhet elő befogadáskor (Hansen 2018).

A modern társadalomban a technikailag közvetített, globális léptékben szerveződő kommunikáció önálló rendszerré válik, amely saját szelekciós logikája mentén konstruálja a valóságot, és ezzel együtt új típusú kockázatokat is termel (Luhmann 1993, 2000). E kommunikációs környezetben a környezeti és klímakockázatok nem pusztán információként jelennek meg, hanem érzelmi, konfliktusos és szenzációs keretekben is, ami hozzájárulhat a klímaszorongás felerősödéséhez, valamint a klímaaktivizmus és az influenszer-alapú környezeti diskurzusok torzulásaihoz. A digitális egyenlőtlenségekből fakadó kommunikációs szakadék pedig tovább mélyítheti a környezeti tudatosság terén meglévő társadalmi különbségeket, újabb igazságtalanságokat generálva.

Hogy az újfajta kommunikációs tér adta lehetőségeket hogyan használjuk és hogy sikerül-e segítségükkel átalakítani a társadalom kollektív viszonyulását az ökológiai válság kihívásaihoz, egyedül rajtunk múlik. A digitális korszakban többé már nemcsak annak van jelentősége, hogy milyen tartalom jön létre, hangsúlyossá válik az is, hogy kik, hogyan és milyen eszközökkel vesznek részt annak

előállításában és befogadásában. Ezen kontextus kapcsán tehát fontos vizsgálni, hogy a digitális tömegkommunikáció és annak eszközei milyen hatást gyakorolnak a különböző generációk, de különösen a fiatalok környezeti attitűdjére és viselkedésére.

Mivel a nem túl távoli jövőben – előreláthatóan – a Kárpát-medencében is csökkenő vízbiztonsággal kell majd számolni (Kovács és társai 2024) és a negatívba forduló tendenciák elsőszámú érintettjeinek többsége már a Z és az Alfa generáció tagja, az üzeneteket rájuk kell szabni. A fiatalabb generációkhoz tartozók (születési év > 1997) információhoz való viszonya, digitális szocializációja, környezeti és társadalmi érzékenysége eltér a korábbi generációkétól (Twenge 2017). A környezeti kommunikációt vizsgálva ezeket a generációs különbségeket nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hiszen az információátadás sikerességének kulcsa, hogy mennyire tudjuk illeszteni üzeneteinket a befogadók szükségleteihez és médiaműveltségéhez.

Kutatási design és módszertan

A kutatás célja az aszálykockázat digitális médiaterben való megjelenésének feltárása, különös tekintettel az intézményi kommunikáció és a nyilvános diskurzus viszonyára. A vizsgálat időkerete 2024 szeptembere és 2025 szeptembere közé esik, amely időszak egyaránt lefedi a hivatalos vízügyi kommunikáció árvízdomináns szakaszát, valamint a fokozódó aszályhelyzethez kapcsolódó kommunikációs fordulópontokat. Időben lehorgonyozva (1) 2024 ősze az árvízdomináns diskurzus, (2) a hidrológiailag száraz téli-kora tavaszi időszak kommunikációja, valamint (3) 2025 tavasza a „Víz a tájba!” program elindulásának diskurzív tere.

Az elemzés az online térben, a közösségi média platformjain zajló, kormányzati vízügyi kommunikációkat érintő diskurzusokra tért ki. E megközelítés lehetővé tette, hogy az intézményi megszólalások és a szélesebb nyilvános kommunikáció egymáshoz való viszonyát összehasonlítható módon vizsgáljuk.

A kutatás kvalitatív médiatartalom-elemzésre épül, amelyet AI-alapú szövegelemzési eszközök és kvantitatív elköteleződési mutatók egészítenek ki. A cél nem pusztán egy leíró jellegű elemzés elkészítése volt, hanem sokkal inkább egy interpretatív módon történő megközelítés: annak feltárása, hogy az aszály mikor és milyen feltételek mellett válik önálló krízisnarratívává a digitális nyilvánosságban.

Adatforrások és korpusz

Az empirikus elemzés több, egymással összekapcsolódó adatforrásra épült. A központi adatbázist az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) hivatalos Facebook-kommunikációja képezte, amely a vízügyi tájékoztatás intézményi keretét reprezentálta. Az OVF a vízkárelhárítással kapcsolatos állami feladatellátás központi szerveként a hivatalos vízügyi kormányzati kommunikáció elsődleges intézményi szereplője, amely a vízügyi igazgatóságok szakmai koordinációja mellett a teljes körű lakossági tájékoztatásért is felel. Válsághelyzetekben a kommunikáció központosítása az Országos Műszaki Irányító Törzs (OMIT) keretében valósul meg, amely a védekezés operatív irányítása mellett a krízisre adott kommunikációs válaszok kialakításában is meghatározó szerepet tölt be (Kovács és

társai 2024). A vizsgálat kiterjedt továbbá a területi vízügyi igazgatóságok (VÍZIG-ek) közösségi média-posztjaira is, valamint a nyilvános online diskurzusban megjelenő civil reakciókra és visszacsatolásokra. A mélyelemzés körülbelül 190 posztot érintett.

Kulcsszó-struktúra és diskurzív blokkok

A tartalmak kiválasztása és kódolása két fő diskurzív blokk mentén történt. A Facebookon található OVF-posztok közül két keret köré rendeződő kulcsszavak segítségével szűrtük ki a kutatáshoz illeszkedő releváns bejegyzéseket. A kulcsszavakat negatív és pozitív kere-

tekbe rendeztük, hogy az aszályüzenetekre adott közösségi válaszok minőségét, azaz a társadalmi reakciókat az üzenet érzelmi valenciájával összefüggésben tudjuk vizsgálni. A veszélyorientált blokk a problémaközpontú, technokrata és veszteségnarratívára épülő kommunikációs mintázatokat ragadta meg. Ezen kulcsszavak esetében a vizsgálat tárgyát képezte az is, hogy az aszály explicit módon megnevezett krízisként jelenik-e meg, vagy csupán implicit módon, vízgazdálkodási kontextusba ágyazva. A másik blokkba a jövőorientált, partnerségre és természet alapú megoldásokra épülő diskurzust reprezentáló szavakat soroltuk.

1. táblázat. A krízis- és megoldásorientált diskurzív keretek kulcsszavai és funkciói
Table 1. Keywords and discursive functions of crisis-oriented and solution-oriented frames

Kríziskeret			Megoldás-orientált keret		
Kulcsszó	Jelentéstartalom	Diskurzív funkció	Kulcsszó	Jelentéstartalom	Diskurzív funkció
aszály	Tartós csapadékhiány okozta hidrológiai és agrárkockázat	A jelenség explicit megnevezése	vízviisszatartás	Víz helyben tartása, készletmegőrzés	Proaktív beavatkozás hangsúlyozása
szárazság	Általános vízhiányos állapot	Indirekt krízisjelölés	természet alapú vízviisszatartás	Ökológiai alapú adaptív megoldás	Fenntartható szemlélet kiemelése
elsivatagosodás	Hosszú távú ökológiai degradáció	Strukturális fenyegetettség kerete	„Vizet a tájba!”	Program alapú vízmegtartási kezdeményezés	Narratív és stratégiai fordulópont
vízhiány	Azonnali vízkészlet-deficit	Technikai-operatív probléma-keret			

Elemzési módszerek

A kutatás kvalitatív médiatartalom-elemzési megközelítést alkalmazott, amelyet mesterséges intelligenciával támogatott szövegelemzési eljárások egészítettek ki. Az elemzés során kiemelt figyelmet kaptak:

- a narratív struktúrák és kommunikációs keretezések (framing),
- a célcsoport-megszólítási mintázatok,
- valamint a szöveges és vizuális elemek egymáshoz való illeszkedése.

Ez a módszertani kombináció lehetővé tette a kommunikáció tartalmi, nyelvi és vizuális dimenzióinak együttes

értelmezését, valamint az intézményi kommunikáció vizs-zatérő mintázatainak azonosítását.

Kódolási és kategóriarendszer

Az elemzés egy strukturált, táblázatos adatbázisra épült, amely az OVF kommunikációjából és a kapcsolódó diskurzusokból származó tartalmak egységes kódolását tették lehetővé. A kódolási rendszer célja a kommunikációs mintázatok összehasonlítható, strukturált feltárása volt, valamint az intézményi és társadalmi narratívák közötti eltérések leíró jellegű elemzésének lehetősége.

A főbb vizsgált változókat 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat. A kutatás során vizsgált főbb változók
Table 2. Analytical categories, variables and coding dimensions

Kategória	Vizsgált változó	Lehetséges értékek / dimenziók	Elemzési cél
Válságnarratíva	Narratíva típusa	aszály / árvíz / megoldásorientált / természet alapú megközelítés (NBS)	A domináns kockázati és megoldási keretek azonosítása
Kommunikációs stílus	Beszédmód (speech type)	technokrata / konfliktusorientált / reputációvédő / megoldásközpontú	Az intézményi megszólalás karakterének feltárása
Kommunikációs hangnem	Tone	pozitív / semleges / negatív	Az üzenetek érzelmi és interpretációs tónusának vizsgálata
Elköteleződés (engagement)	Interakciós mutatók	reakciók / kommentek / megosztások	A közönség aktivitásának leíró mérése
Narratív klaszter	Diskurzív csoportosítás	válság / emlékezet / megoldás / kormányzás / NBS / konfliktus	A visszatérő tematizációs mintázatok feltérképezése
Aszálymegjelenítés	Megnevezés módja	explicit / implicit	Az aszály tematizálásának közvetlensége
Delegált narratíva	Aszálykockázat megnevezője	OVF / területi VÍZIG-ek / nyilvánosság	A kommunikációs felelősség és narratív szerepek azonosítása

EREDMÉNYEK

Időbeli és tematikus mintázatok az Országos Vízügyi Főigazgatóság kommunikációjában

A vizsgálati időszak (2024. szeptember-2025. szeptember) elemzése jól kirajzolható időbeli és tematikus mintázatokat fed fel a vízügyi intézményi kommunikációban. A kódolt tartalmak alapján megfigyelhető, hogy a kommunikáció tematikája a hidrológiai helyzet változásaihoz igazodott.

2024 őszén a vízügyi kommunikáció fókuszát elsősorban az árvízi helyzetekhez kapcsolódó események határozták meg. A dunai árvíz hivatalos védekezési időszaka - az OVF tájékoztatása szerint - 2024. szeptember 13. és 27. közé esett, amelyből a legintenzívebb védekezési szakasz szeptember 15–24. között zajlott (*Országos Vízügyi Főigazgatóság 2024*). Az árvízi védekezés kommunikációja a vízügyi szervezet és az Országos Műszaki Irányító Törzs számára jól bejáratott terület, amely mögött jelentős operatív tapasztalat és kiforrott kommunikációs gyakorlat áll. A védekezés szakmai színvonala mellett a kommunikáció is stabil, jól szervezett mintázatot követ, amely a gyors információátadásra és a látványos események bemutatására épül. Az árvíz, mint környezeti krízis vizuálisan könnyen megjeleníthető, dramaturgiája pedig tüpontosan illeszkedik a közösségi média gyors, figyelemorientált működéséhez.

Ezzel szemben az aszály, mint lassan kibontakozó természeti jelenség (*Lauffer és Wang 2018*), kommunikációja, jóval összetettebb kihívást jelent, mivel annak hazánkban nincs hasonlóan kialakult intézményi gyakorlata. A vizsgált időszakon belül maga az árhullám levonulása 14 nap alatt történt meg, mely két hét alatt összesen 83 bejegyzést (átlagosan napi hatot) készített a hivatalos kommunikátor. Az aszályhoz kapcsolódó posztok gyakorisága lényegesen alacsonyabb: a vizsgált mintában 2024. szeptember közepe és december vége között összesen 4 releváns OVF-poszt azonosítható, ami átlagosan körülbelül 27 naponta egy üzenet átadását jelenti.

Árvíz és aszály mint eltérő kommunikációs logikák

A vizsgált időszak (2024. szeptember – 2025. szeptember) elemzése szerkezeti és minőségi változást rajzol ki az Országos Vízügyi Főigazgatóság közösségimédia-kommunikációjában. A 2024. szeptember 15. és december 31. közötti periódusban a Facebook kulcsszavas keresése mindössze 4 releváns posztot azonosított az aszályhoz kapcsolódó diskurzusban, míg 2025. január 1. és szeptember 15. között kizárólag a „*Vízet a tájba!*” kulcsszóra 69 bejegyzés jelent meg. Ez a mennyiségi növekedés nem pusztán intenzitásbeli különbséget, hanem strukturális elmozdulást is jelez.

Az eredmények elemzésénél élesen kirajzolódó árvízi és aszálykommunikáció közötti különbség nem pusztán tematikus vagy intenzitásbeli eltérésként értelmezhető, hanem alapvetően eltérő kommunikációs logikák mentén írható le. Az árvízi események kommunikációja klasszikus operatív kríziskommunikációs mintázatot követ, amelyben a kommunikáció elsődleges funkciója a gyors tájékoztatás, a védekezési folyamatok koordinációja és a társadalmi biztonságérzet fenntartása. Az árvíz gyors lefolyású, vizuálisan jól megjeleníthető jelenség, amely természetes módon illeszkedik a médiakommunikáció esemény- és figyelemcentrikus logikájához. A vízügyi szervezet és az Országos Műszaki Irányító Törzs számára ez a kommunikációs közege több évtizedes intézményi tapasztalatra épül, így a védekezéshez kapcsolódó kommunikáció jól strukturált és rutinszerűen működő rendszerként írható le.

Az aszály kommunikációja alapvetően eltérő kihívást jelent, mivel nem operatív, hanem értelmezési jellegű kommunikációs helyzetet hoz létre. Az aszály lassan kibontakozó, vizuálisan kevésbé látványos folyamat, amely nem rendelkezik egyértelmű „krízispillanattal”, így a kommunikáció feladata nem elsősorban az azonnali cselekvés koordinálása, hanem a jelenség társadalmi értelmezhetőségének megteremtése. A szakmai diskurzusban korábban elterjedt megfigyelés – miszerint a rendkívül súlyos aszályos időszakok 20–50 éves időléptékben térnek vissza – hozzájárult ahhoz, hogy az aszály hosszú ideig inkább rendkívüli, ritka eseményként jelent meg a közgondolkodásban, szemben az árvízzel, amelynek ismétlődő jelenléte stabil intézményi kommunikációs gyakorlatot alakított ki. Az OVF szakmai értékelése ugyanakkor kitér arra, hogy a klímaváltozás következtében ez a mintázat átalakulóban van, és az aszályok gyakorisága, valamint intenzitása növekvő tendenciát mutat (*Országos Vízügyi Főigazgatóság 2024*).

Az eredmények alapján az aszálykommunikáció nem tekinthető az árvízi kommunikáció „lassabb változatának”, hanem önálló, interpretatív kockázatkommunikációs térként írható le, ahol a fő kihívás nem az operatív cselekvési utasítások közvetítése, hanem a jelenség társadalmi értelmezhetőségének megteremtése; ebben a kommunikációs közegben a kialakult technikai rutinok csak részben alkalmazhatók, miközben felértékelődik a narratív, vizuális és részvételi elemek szerepe.

Kommunikálni a láthatatlant

A bemutatott eltérő kommunikációs logikák az empirikus adatok szintjén is egyértelműen megjelennek: az árvíz eseményszerű, vizuálisan jól dramatizálható krízisként (event-type), míg az aszály lassan kibontakozó, nehezen látható folyamatként (process-type) (*Williams és társai 2017*), strukturálja az OVF közösségimédia-kommunikációját – ezt foglalja össze a 3. táblázat.

3. táblázat. Az árvíz és az aszály aszimmetrikus megjelenése az OVF kommunikációjában 2024. szeptember 15 és 2024. december 31. között

Table 3. Asymmetric representation of floods and drought in OVF communication (15 September–31 December 2024)

Dimenzió	Árvíz	Aszály
Krizistípus	Eseményszerű (event-type)	Folyamatjellegű (process-type)
Időbeli lefolyás	Gyors, jól körülhatárolható	Lassan kibontakozó, elhúzódó
Kommunikációs logika	Operatív kríziskommunikáció	Interpretatív kockázatkommunikáció
Fő kommunikációs cél	Védekezés koordinálása, azonnali tájékoztatás	Értelmezési keret kialakítása, hosszú távú megoldások
Vizuális potenciál	Magas (árhullám, gátak, védekezés)	Alacsony–közepes (vízviisszatartás, szárazság kevésbé látványos)
Dramaturgia	Dramatizálható, csúcsponttal rendelkező	Fokozatos, csúcspont nélküli
Intézményi rutin	Több évtizedes operatív és kommunikációs gyakorlat	Kialakulóban lévő kommunikációs keret
Posztgyakorlatosság (2024.09.13. - 12.31.)	83 poszt	4 poszt

4. táblázat: Az aszály explicit megnevezése az OVF Facebook-bejegyzéseiben 2024. szeptember 15. és 2024. december 31. között
Table 4. Explicit naming of drought in OVF Facebook posts (15 September–31 December 2024), Source: Author's own compilation

Kulcsszó: Aszály	
2024. szeptember 15. és 2024. december 31. között	
Mutató	Érték
Összes OVF-poszt a mintában	4
Ebből saját OVF-poszt	2
Ebből megosztott VIZIG-poszt	2
Explicit „aszály” szó az OVF-szövegben	0
Implicit aszály- említés (vízviisszatartás keret)	4 / 4 (100%)
Kifejezett árvízi kontextus a poszt elején (árhullám, levonulás)	4 / 4 (100%)

A fenti összevetés jól mutatja, hogy az aszály nem csupán alacsonyabb kommunikációs intenzitással jelenik meg, hanem strukturálisan eltérő kommunikációs térben értelmeződik, ahol az explicit krízismegnevezés helyett az indirekt, megoldásorientált keretezés dominál. A vizsgált időszak első szakaszában a kommunikációra továbbra is az árvízcentrikus, technokrata keretezés volt jellemző, amely tökéletesen illeszkedik a korábban már azonosított vizuális aszimmetriához. 2024-ben az eredmények még egyértelműen az árvízről szóló posztok túlsúlyát jelzik, az aszályról való megnyilvánulások mindegyike kötődik az árvíz narratívájához, tehát önálló krízisként ritkán jelent meg. Ebben a periódusban a beszédmodok dominánsan reputációvédő jellegűek voltak, a diskurzusokat elsősorban reagáló szándékkal születtek meg: az intézmény a nyilvánosság által tematizált problémákra adott választ, nem pedig proaktív módon alakította a narratívát.

Prekrízistől proaktív narratíváig

A 2022-es rendkívüli aszály kommunikációs tapasztalatai világosan rávilágítottak arra, hogy a tartós vízszegénységre vonatkoztatott kockázatkommunikáció milyen sajátos és addig nem ismert nehézségeket teremt az intézményi gyakorlatban. A prekrízis szakaszban – a műszaki és vízgazdálkodási felkészülés ellenére – nem jelent meg a

lakosság felé irányuló, explicit kockázati kommunikáció, így az előzetes érzékenyítés és társadalmi bevonás elmaradt. Az aktív krízis fázisában az Országos Műszaki Irányító Törzs által koordinált kommunikáció szakmailag kontrollált, információközpontú és alapvetően reputációvédő logikát követett, amely elsősorban a védekezési intézkedések bemutatására és a szervezetet érő kritikák kezelésére koncentrált. Bár a nyilvánosság figyelme ekkor jelentősen felerősödött, a kommunikáció továbbra is reagáló jellegű maradt, és nem teremtett önálló értelmezési keretet az aszály társadalmi jelentőségéhez. A posztkrízis időszakban a tartós vízhiány tematizálása visszaszorult, ugyanakkor az online jelenlét tudatosabb megerősítése már a szervezeti tanulás és alkalmazkodás kezdeti jeleként értelmezhető. Mindez egy olyan adaptációs folyamat kiindulópontját jelentette, amely a 2024–2025-ös kommunikációs gyakorlatban már felismerhetően tudatosabb, megoldásorientáltabb és vizuálisan is hangsúlyosabb narratívákban öltött testet.

„Kommunikációs fordulópont: a „Vizet a tájba!” program!

2025 elején, a rekordalacsony hóvízkészlet tényével szembesülve (*Országos Vízügyi Főigazgatóság 2025*), a kormányzati és vízügyi kommunikáció fokozatosan nyitott

az aszály explicitebb tematizálása felé. A korábbi gyakorlattal összevetve megfigyelhető, hogy az intézményi megszólalások már nem kizárólag technikai helyzetjelentésként jelentek meg, hanem egyre inkább új típusú vízgazdálkodási kihívásként keretezték a jelenséget.

E kommunikációs elmozdulás kiemelt fordulópontja a 2025. január 30-án elindított „*Víz a tájba!*” program (Kormány.hu 2025a), amely a korábbi, jellemzően problémaközpontú diskurzushoz képest megoldásorientált, természet alapú (NBS) szemléletet képvisel, és a kooperációt, valamint a közös cselekvést helyezi előtérbe (Magyar Közöny 2025). A kampányhoz kapcsolódó tartalmak rövidebbek, vizuálisan erősebbek, és jobban illeszkednek a közösségi média platformlogikájához, ami érzékelhetően növelte a társadalmi elérést.

A program kommunikációs és kormányzási értelemben is új irányt jelzett: 2025. február 19-én az Országos Vízügyi Főigazgatóság és a vízgazdálkodásért felelős államtitkár közös sajtótájékoztatón jelentette be a vízviszataratás szemléletének megerősítését, valamint egy olyan digitális platform elindítását, amely lehetővé teszi az érintettek számára, hogy helyrajzi szám alapján jelezzék vízviszataratási igényüket és együttműködési szándékukat (Országos Vízügyi Főigazgatóság 2025, Kormány.hu 2025b).

A kezdeményezés kommunikációs szempontból egyértelmű váltást jelentett az egyirányú intézményi tájékoztatás irányából a részvétellel épülő, digitálisan közvetített együttműködési modell felé, amelyben az érintettek nem pusztán befogadói, hanem aktív alakítói a vízgazdálkodási folyamatoknak. A platform adatai alapján a program elindítását követően a témához kapcsolódó tartalmak száma a korábbi időszakhoz képest tizenhatszorosára nőtt; az oldal több mint 19 000 látogatót, 909 felajánlást és több mint 27 000 hektár érintett területet regisztrált, ami a diskurzus látványos kiszélesedését jelzi (Országos Vízügyi Főigazgatóság 2025).

Vizualizálás

A bekövetkezett változás azonban nem csupán mennyiségi többlettel írható le, 2025-ben jelentősen megnőtt a videós tartalmak aránya a képeket tartalmazó posztokkal szemben. A bejegyzések látványos drónfelvételekkel, dinamikus képi megoldásokkal és esztétikailag erős vizuális narratívával jelennek meg. Ezek a vizuális elemek nem félelmet vagy pánikot generálnak, hanem inkább gyönyörködtető, pozitív, természetközeli élményt kínálnak, a víz, mint közös érték és együttműködési lehetőség jelenik meg. A „*Víz a tájba!*” program újszerűsége a vizualitást illetően abban rejlik, hogy nem valaminek a hiányát próbálja meg ábrázolni, hanem a megoldásra koncentrálna a víz visszatérését és a táj revitalizációját mutatja be. Ezzel a vonásával egyértelműen reagál azon megközelítésre is, mely szerint az aszály nehezen tematizálható képi eszközökkel (Twomlow és társai 2022), és megbontja a korábbi időszakra jellemző árvízközpontú vizuális aszimmetriát.

Szövegszerkezet és nyelvezet

A „*Víz a tájba!*” program elindításával egyidőben az OVF közösségi média felületén a szöveges tartalmak érzékelhetően rövidebbé váltak. A korábbi, részletező, technokrata nyelvhasználat helyett tömör, közérthető, világos üzenetek jelentek meg, továbbá a vizuális megjelenés és a

szöveg közötti koherencia erősödött. Az átadott üzenetek megváltozott mivolta sokkal inkább összhangban áll a közösségi média jelenlegi befogadási elvárásaival, különösen a fiatalabb generációk vizuális dominanciájával, és rövid percepciós idejével (Djafarova és Rushworth 2017). 2025-től a kormányzati kommunikáció következetes és releváns hashtag használata is megfigyelhetővé válik. Ez a mozzanat nem pusztán technikai eszközként nevesíthető, hanem a digitális tematizáció egyik alapvető eleme: a hashtag strukturalja a diskurzust, kereshetővé és hálózatosá teszi az információátadást, segítségükkel a posztok nem elszigetelten, hanem összekapcsolódó narratív egységet mutatnak.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az aszály, mint „folyamat jellegű” krízis

A kutatás eredményei által kiemelendő ténynek tartom, hogy a kríziskommunikáció szempontjából az aszály nem értelmezhető klasszikus, eseményszerű (event-type) környezeti válságként, hiszen maga a jelenség lassan bontakozik ki, fokozatosan mélyül, nem rendelkezik egyértelmű kezdőponttal, továbbá dramatizálható csúcsponttal sem (process-type crisis). (Sedibe 2020) A folyamat értelmezése a társadalom számára mindig egyértelmű szakmai értelmezést és annak közvetítését igényli, hiszen az aszály kezdeti láthatatlansága megakadályozza a közösség valós időben történő percepcióját; a folyamat érzékelése a többség számára nehézkes és mindenképp késleltetett.

A 2025 előtti kommunikációs nehézségek rámutatnak arra a tényre, hogy az aszályos időszakok folyamatjellegűknél fogva nehezen megragadható krízisek. A 2025-ös év elején bekövetkezett fordulat a megoldásorientált narratívák irányában is alátámasztja azt, hogy a folyamat jellegű (process-type) természeti válságok kezelésének és kommunikációjának hatékonysága akkor növelhető, ha nem a veszélyre és a veszteségre, hanem a cselekvésre épít.

A „láthatatlan krízisek” kommunikációs modellje

Az aszály az ún. láthatatlan krízisek (invisible crises) körébe sorolható: alacsony vizuális intenzitású, lassan kibontakozó jelenség, amelynek kommunikációja ezért magas szakmai és értelmezési komplexitást igényel. Vizsgálataink alapján az aszályra vonatkoztatott kormányzati kríziskommunikációban egy háromlépcsős mintázat rajzolódik ki: kezdetben adatközpontú, technokrata diskurzus alacsony érzelmi bevonással, ezt követően implicit, előkészítő tematizálás, majd egy megoldásorientált, pozitív és cselekvésre ösztönző narratíva vizuális és multimodális fordulattal. Az eredmények egyúttal megerősítik a „sok víz–kevés víz” vizualizációs aszimmetriáját: az árvíz látványossága a digitális, figyelemvezérelt médiatérben strukturálisan felülírja az aszály diffúz ábrázolhatóságát. Az OVF 2025-ös kommunikációs fordulata – különösen a „*Víz a tájba!*” program keretezése – éppen ezt az aszimmetriát oldja fel, amikor az aszályt nem hiányként, hanem cselekvési és alkalmazkodási potenciálként jeleníti meg, koherens vizuális–szöveges integrációval és megoldás-központú narratívával.

Intézményi tanulás és adaptáció

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság 2022-es rendkívüli aszály kommunikációja az intézményi krízistanulási folyamat első lépésként értelmezhető, hiszen a tartós

és fokozódó vízhiány annak előtte soha nem jelent meg domináns témaként az átadandó üzenetek között. A kommunikátor stratégiáját a tény- és adatközlésen alapuló, szaknyelven közölt reaktív diskurzusok alakította reputációs védekezésékként írhatjuk le (Kovács és társai 2024). A 2024-2025-ös gyakorlatot viszont már proaktív tematizációs szándék, vizuális és digitális fejlődés és partneri amplifikáció jellemezte, mely egyértelműen intézményi tanulásként könyvelhető el.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány legfontosabb eredménye, hogy az aszály kommunikálhatóságát nem elsősorban az adatok rendelkezésre állása, hanem az alkalmazott szövegek, narratívák és jelentésképző keretek határozzák meg. A „láthatatlan” krízisek esetében a kommunikáció tétje nem az információközlés mennyisége, hanem az, hogy az intézményi üzenetek képesek-e értelmezési kapaszkodót, cselekvési horizontot és bevonódási lehetőséget kínálni a nyilvánosság számára.

Az OVF 2025-ben megfigyelhető kommunikációs fordulata azt jelzi, hogy az aszály akkor válik társadalmilag kezelhető kockázattá, ha a szövegek nem hiányt és veszteséget, hanem közös cselekvést, együttműködést és megoldási lehetőségeket neveznek meg. Ebben az értelemben a vízkockázati kommunikáció nem kísérőeleme, hanem alakítója a kormányzási és alkalmazkodási folyamatoknak: az üzenetek nem követik, hanem formálják a krízis társadalmi valóságát.

IRODALOMJEGYZÉK

223/2014. (IX. 4.) Korm. rendelet (2014). A vízügyi igazgatási és a vízügyi, valamint a vízvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről. Magyar Közlöny, 2014. szeptember 4. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400223.kor> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

2000/60/EC (2000). Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy. Official Journal of the European Communities, 2000. október 23. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Ahady, A.B., Klopries, E.M., Schüttrumpf, H., Wolf, S. (2025). Drought Analysis Methods: A Multidisciplinary Review with Insights on Key Decision-Making Factors in Method Selection. *Water*, 17(15), 2248. <https://doi.org/10.3390/w17152248>

Berman, J.D., Abadi, A.M., Bell, J.E. (2024). Existing Challenges and Opportunities for Advancing Drought and Health Research. *Current Environmental Health Reports*, 11(2), pp. 255-265. <https://doi.org/10.1007/s40572-024-00440-z>

Blauhut, V., Stoelzle, M., Ahopelto, L., Brunner, M.I., Teutschbein, C., Wendt, D.E., Akstinias, V., Bakke, S.J., Barker, L.J., Bartošová, L., Briede, A., Cammalleri, C., Kalin, K.C., De Stefano, L., Fendeková, M., Finger, D.C., Huysmans, M., Ivanov, M., Jaagus, J., ..., N. Živković (2022). Lessons from the 2018–2019 European droughts. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 22, pp. 2201-2217. <https://doi.org/10.5194/nhess-22-2201-2022>

Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press, New Haven – London.

Cernicova-Bucă, M., Dragomir, G.M., Gherheș, V., Paleta, A. (2023). Students' Awareness Regarding Environment Protection in Campus Life: Evidence from Romania. *Sustainability*, 15(23), 16444. <https://doi.org/10.3390/su152316444>

Coombs, W.T. (2015). *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding* (4th ed.). SAGE Publications, Thousand Oaks, CA.

Donovan, A., Borie, M., Blackburn, S. (2019). Changing the paradigm for risk communication: Integrating sciences to understand cultures. *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction (GAR 2019)*. <https://www.preventionweb.net/publication/changing-paradigm-risk-communication-integrating-sciences-understand-cultures> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Djafarova, E., Rushworth, C. (2017). Exploring the Credibility of Online Celebrities' Instagram Profiles in Influencing the Purchase Decisions of Young Female Users. *Computers in Human Behavior*, 68, 1-7.

Eiser, J.R., Bostrom, A., Burton, I., Johnston, D.M., McClure, J., Paton, D., van der Pligt, J., White, M.P. (2012). Risk interpretation and action: A conceptual framework for responses to natural hazards. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 1, pp. 5-16. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2012.05.002>

Finucane, M.L., Alhakami, A., Slovic, P., Johnson, S.M. (2000). The affect heuristic in judgments of risks and benefits. *Journal of Behavioral Decision Making*, 13(1), pp. 1-17. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0771\(200001/03\)13:1<::AID-BDM333>3.0.CO;2-S](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0771(200001/03)13:1<::AID-BDM333>3.0.CO;2-S)

Gaillard, J.C. (2008). Alternative paradigms of volcanic risk perception: The case of Mt. Pinatubo in the Philippines. *Journal of Volcanology and Geothermal Research*, 172(3-4), pp. 315-328. <https://doi.org/10.1016/j.jvolgeores.2007.12.036>

Hagenlocher, M., Naumann, G., Meza, I., Blauhut, V., Cotti, D., Döll, P., Ehlert, K., Gaupp, F., Van Loon, A.F., Marengo, J.A., Rossi, L., Sabino Siemons, A.S., Siebert, S., Tsehayu, A.T., Toreti, A., Tsegai, D., Vera, C., Vogt, J., Wens, M. (2023). Tackling growing drought risks – the need for a systemic perspective. *Earth's Future*, 11, e2023EF003857. <https://doi.org/10.1029/2023EF003857>

Hansen, A. (2018). *Environment, Media and Communication*. Routledge, London – New York.

ICPDR (2015). *The 2015 Droughts in the Danube River Basin*. International Commission for the Protection of the Danube River. <https://www.icpdr.org/resources/2015-droughts-danube-river-basin> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

IGRAC (2022). *State of Global Water Resources 2022*. International Groundwater Resources Assessment Centre (UN-IGRAC). <https://un-igrac.org/data/resources/state-of-global-water-resources-2022/> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Kasperson, R.E., Renn, O., Slovic, P., Brown, H. S., Emel, J., Goble, R., Kasperson, J.X., Ratick, S. (1988). The Social Amplification of Risk: A Conceptual Framework. *Risk Analysis*, 8, pp. 177-187. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.1988.tb01168.x>

Kasperson, R. E., Webley, T., Ram, B., Sutton, J. (2022). The social amplification of risk framework: New perspectives. *Risk analysis: an official publication of the Society for Risk Analysis*, 42(7), 1367–1380. <https://doi.org/10.1111/risa.13926>

Kormány.hu (2025a). Új korszak kezdődött a magyar vízügy történetében. Kormány.hu. <https://kormany.hu/hirek/uj-korszak-kezdodott-a-magyar-vizugy-torteneteben> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Kormány.hu (2025b). Online felület segíti a Vízet a tájba programot. Kormány.hu. <https://kormany.hu/hirek/online-felulet-segiti-a-vizet-a-tajba-programot> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Kovács, Á., Kriskó, E., Pálvölgyi, T., Balatonyi, L. (2024). Government crisis communication tools in the light of the extreme drought of 2022. *Belügyi Szemle*, 72(11), pp. 2139-2160. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i11.pp2139-2160>

Laufer, D., Wang, Y. (2018). Guilty by association. *Business Horizons*, 61(2), pp. 173–179. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2017.09.005>

Lindell, M.K. (2013). Recovery and Reconstruction after Disaster. In: *Bobrowsky, P. T.* (ed.). *Encyclopedia of Natural Hazards*. Springer, Dordrecht, pp. 812-824. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4399-4285>

Luhmann, N. (1993). *Risk: A Sociological Theory*. De Gruyter, Berlin – New York.

Luhmann, N. (2000). *The Reality of the Mass Media*. Stanford University Press, Stanford, CA.

Magyar Közlöny (2025). A tartósan vízhiányos időszak kihirdetéséről. Magyar Közlöny, 2025. évi XIV. szám, p. 1472. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/d8e0c287ea7712ee5e3b4b2e64d240c234f2e3af/megtekintes> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Morgan, M.G., Fischhoff, B., Bostrom, A., Atman, C.J. (2002). *Risk Communication: A Mental Models Approach*. Cambridge University Press, Cambridge.

Országos Vízügyi Főigazgatóság (2024). Védekezés a 2024. szeptemberi árvíz ellen. OVF, 2024. november 19. <https://www.ovf.hu/del-dunantuli/hirek/kis-hirek/vedekzes-a-2024-szeptemberi-arviz-ellen> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Országos Vízügyi Főigazgatóság (2025). „Vízet a tájba!” – online vízviesszatartási platform. OVF. <https://terkeptar.vizugy.hu/vizetatajba/> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Piarcé, E., Springer, C., Dubnára, R.I.M. (2013). New insights into differences in brain organization between Neanderthals and anatomically modern humans. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 280, 20130168. <https://doi.org/10.1098/rspb.2013.0168>

Pidgeon, N., Kasperson, R.E., Slovic, P. (seek.) (2003). *The Social Amplification of Risk*. Cambridge University Press, Cambridge - New York.

Prochaska, J.H., Velicer, W.F., Rossi, J. S., Goldstein, M.G., Marcus, B.H., Rakowski, W., Fiore, C., Harlow, L. L., Redding, C.A., Rosenbloom, D., Rossi, S.R. (1994). Stages of change and decisional balance for 12 problem behaviors. *Health Psychology*, 13(1), 39-46. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.13.1.39>

Schäfer, M., Nagy, E., Kny, J. (2024). Fostering reflective impact orientation in transdisciplinary research – A multi-method workshop format. *MethodsX*, 13, 102795. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2024.102795>

Sedibe, M.F. (2020). *Crisis management in small and medium enterprises*. University of Pretoria.

Slovic, P. (2016). The Perception of Risk. In: Sternberg, R. J., Fiske, S. T., Foss, D. J. (eds.). *Scientists Making a Difference*. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 179-182. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316422250.040>

Slovic, P. (2000). *The Perception of Risk*. Routledge, London – New York. <https://doi.org/10.4324/9781315661773>

Twenge, J.M. (2017). *iGen: Why Today’s Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy—and Completely Unprepared for Adulthood—and What That Means for the Rest of Us*. Atria Books, New York.

Twomlow, A., Grainger, S., Cieslik, K., Paul, J.D., Buytaert, W. (2022). A user-centred design framework for disaster risk visualisation. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 83, 103370. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.103067>

UNECE (1998). *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention)*. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), 1998. június 25. <https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/text> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

UNDRR (2021). *Human cost of disasters: An overview of the last 20 years (2000–2019)*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). <https://www.undrr.org/publication/human-cost-disasters-overview-last-20-years-2000-2019> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

UN-Water (2018). *UN-Water Annual Report 2018*. UN-Water. <https://www.unwater.org/publications/un-water-annual-report-2018> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

UN-Water (2024). *UN World Water Development Report 2024: Water for Prosperity and Peace*. UN-Water, 2024. március 19. <https://www.unwater.org/publications/un-world-water-development-report-2024> (Letöltés dátuma: 2026. 02. 28.)

Usman, S., Parker, M., Vallat, M. (2025). Dry-roasted NUTS: early estimates of the regional impact of 2025 extreme weather. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5484206> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5484206>

Wilhite, D.A. (2000). Drought: A Global Assessment. In: *Wilhite, D. A. (ed.). Drought: A Global Assessment, Vol. I.* Routledge, London, pp. 3-18.

Williams, T., Gruber, D., Sutcliffe, K., Shepherd, D., Zhao, E. (2017). Organizational response to adversity: Fusing crisis management and resilience research streams. *Academy of Management Annals*, 11(2), pp. 733-769. <https://doi.org/10.5465/annals.2015.0134>

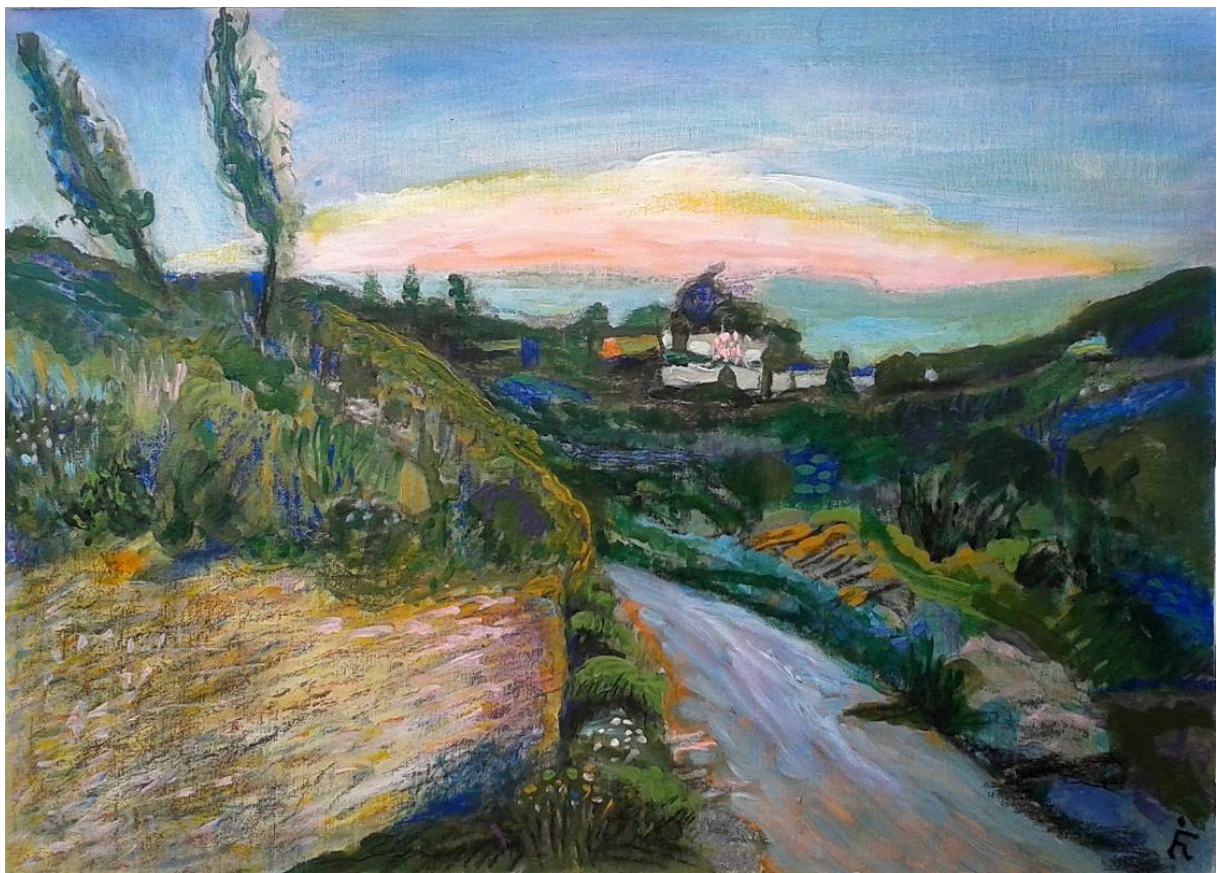
SZERZŐK

KOVÁCS ÁGNES magyar nyelv és irodalom (2004), valamint alkalmazott nyelvészet (2006) mesterdiplomát szerzett a Miskolci Egyetemen. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájának doktorandusza, kutatásai a vízügyi krízis- és kockázatkommunikációt érintik. 2022 óta a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Víz tudományi Kar tudományos segédmunkatársa, oktatója, 2024 óta a UNESCO Chair in Water Conflict Management kommunikációs szakembere.

KRISKÓ EDINA a Szegedi Tudományegyetemen kommunikáció szakos bölcsész diplomát (2005), majd 2013-ban a Pécsi Tudományegyetemen nyelvtudományokból PhD-fokozatot szerzett. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyetemi docense. A Magyar Rendészettudományi Társaság és a Magyar Kommunikáció-tudományi Társaság tagja, 2021-ben Innovatív Tanszék Díjat, 2022-ben az Év Trénere Díj különdíját kapta.

Fejér László: Portugál táj